

تاریخ و صورت‌بندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب

محسن رضوانی^۱

تاریخ دریافت: 1392/2/17

تاریخ تأیید: 1392/4/19

- سال اول
- شماره اول
- تابستان 92

تاریخ و صورت‌بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

چکیده

مقاله حاضر نخستین نوشتاری است که به دو بحث تاریخ و صورت‌بندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب می‌پردازد. در بحث نخست، به پیدایش و سیر تاریخی مطالعه اندیشمندان غربی درباره فلسفه سیاسی اسلامی اشاره دارد و ضمن بیان زندگی علمی این دسته از اندیشمندان، به معرفی مهم‌ترین آثار می‌پردازد که در غرب درباره فلسفه سیاسی اسلامی نوشته شده است. در بحث دوم، مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب در چهار رهیافت تاریخی، تفسیری، انتقادی و توصیفی صورت‌بندی می‌شود. صورت‌بندی مذکور نه بر اساس تقدم و تأخر زمانی اندیشمندان و آثار، بلکه بر ساس هم‌خوانی محتوایی مباحث می‌باشد. همچنین دستیابی به رهیافت‌های مذکور و صورت‌بندی آن، نه بر اساس معیار قیاسی، بلکه بر اساس مطالعه استقرایی آثاری است که درباره فلسفه سیاسی اسلامی در غرب نوشته شده‌اند.

واژگان کلیدی: فلسفه سیاسی، فلسفه اسلامی، فلسفه سیاسی اسلامی، رهیافت تاریخی، رهیافت تفسیری، رهیافت انتقادی، رهیافت توصیفی

مقدمه

مطالعه اندیشمندان غربی درباره «فلسفه اسلامی» از حدود قرن سیزدهم میلادی آغاز شده است و این مطالعات، بیشتر در زمینه‌های متافیزیکی، عرفانی، دینی، اخلاقی، کلامی و تاریخی صورت می‌گرفت، اما در خصوص وجه سیاسی فلسفه اسلامی که از اهمیت واقعی و درونی خاصی برخوردار است، تا دوره معاصر، مطالعه قابل ملاحظه‌ای در غرب صورت نپذیرفته است. در دوره معاصر و به ویژه نیم‌قرن اخیر، به دلیل کشف، ویرایش، ترجمه و تفسیر برخی آثار فلسفه سیاسی اسلامی در غرب، جهش قابل ملاحظه‌ای در مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی صورت گرفته است. در این مدت، اندیشمندان غربی آثار متعددی نگاشتند که اغلب به عنوان منابع مرجع در محافل علمی دنیا در صدد تبیین ماهیت، موقعیت و مسائل فلسفه سیاسی اسلامی اند؛ آثار و مباحثی که تاکنون نه تنها فهم و بررسی آنها، بلکه حتی آشنایی و معرفی آنها در مؤسسات علمی و به ویژه مراکز اسلامی مغفول مانده است؛ از این رو مقاله حاضر نخستین نوشتاری است که به دو بحث تاریخ و صورت‌بندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب می‌پردازد. در بحث نخست، به پیدایش و سیر تاریخی مطالعه اندیشمندان غربی درباره فلسفه سیاسی اسلامی اشاره می‌شود و ضمن بیان زندگی علمی این دسته از اندیشمندان، به معرفی مهم‌ترین آثاری می‌پردازد که در غرب درباره فلسفه سیاسی اسلامی نوشته شده است. بی‌تردید پرداختن به حدود بیست اندیشمند غربی و ده‌ها اثر علمی متفاوت امر آسانی نیست. در حالی که دسترسی به زندگی علمی برخی از اندیشمندان غربی به راحتی امکان‌پذیر است، درباره برخی دیگر اطلاعات چندانی وجود ندارد. این امر باعث پیدایش نوسانات و ابهاماتی در معرفی زندگی علمی اندیشمندان مربوطه می‌گردد. بنابراین هر چند تلاش زیادی صورت گرفته است تا با جستجوهای ممکن، نوعی یکسانی و همگونی ایجاد شود، اما بازهم خلأهایی مشاهده می‌شود. علاوه بر این، در معرفی آثار اندیشمندان غربی، اولویت با معرفی آثاری است که درباره فلسفه سیاسی اسلامی است؛ بنابراین تا حد ممکن تلاش می‌شود از معرفی آثاری که چندان ارتباطی با مباحث اسلامی و به ویژه موضوع مقاله ندارند پرهیز شود. البته هر چند در این امر نیز شاید موارد استثنایی یا حتی غفلتی صورت پذیرد.

در بحث دوم، مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب در چهار رهیافت تاریخی، تفسیری، انتقادی و توصیفی صورت‌بندی می‌شود. البته صورت‌بندی رهیافت‌های مطالعاتی نه بر اساس تقدم و تأخر زمانی اندیشمندان و آثار مربوطه، بلکه بر اساس همخوانی محتوایی مباحث انجام می‌پذیرد. همچنین دست‌یابی به رهیافت‌های مذکور و صورت‌بندی آن، نه بر اساس معیار قیاسی، بلکه بر اساس مطالعه استقرایی آثاری است که درباره فلسفه سیاسی اسلامی در غرب نوشته شده‌اند.

فصلنامه
علمی
پژوهشی

سید مرتضی

تاریخ مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب

تاریخ مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب به دوره معاصر و به ویژه نیم قرن اخیر برمیگردد.¹ اروین روزنتال تاریخ توجه اندیشمندان غربی به مطالعه اندیشه سیاسی فلاسفه اسلامی را مربوط به دهه 1940 می‌داند. وی لئو اشتراوس و خود را نخستین کسانی می‌داند که در سال 1935 به توصیف و بررسی فلسفه سیاسی فارابی در غرب پرداختند (Rosenthal, 1968: 10). محسن مهدی نیز نخستین مطالعه قابل توجه درباره فلسفه سیاسی اسلامی و به ویژه فلسفه سیاسی فارابی را مربوط به اشتراوس در همین تاریخ می‌داند که توانست یکی از مهم ترین آثار سیاسی فارابی یعنی فلسفه افلاطون و ارسطو را شناسایی کند و گام‌های مهم‌تری در تفسیر فلسفه سیاسی اسلامی بردارد (Mahdi, 2001: 5). آنچه مسلم است پیش از دوره معاصر مطالعه‌ای در زمینه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب صورت نگرفته است. همچنین با مطالعات به دست آمده می‌توان بیان کرد که تعداد معدودی از اندیشمندان غربی به طور تخصصی به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداختند. عمده آنها موضوعات عام‌تری همچون فلسفه اسلامی را مطالعه کردند و در خلال آن به مباحث فلسفه سیاسی اسلامی نیز اشاره داشتند. در این مقاله سعی شده است هم اندیشمندانی که به طور تخصصی به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداختند و هم اندیشمندانی که به صورت عمومی به آن اشاره داشتند، معرفی و بررسی شوند.

شاید تی. جی. دبور (1866 – 1942)، اولین نویسنده‌ای باشد که به طور پراکنده مطالبی در زمینه فلسفه سیاسی اسلامی در کتاب تاریخ فلسفه در اسلام منتشر کرده است (De Boer, 1903). دبور استاد دانشگاه آمستردام هلند بود. می‌توان گفت کتاب وی خلاصه اندیشه‌ها و افکاری است که پیش از وی متفکران غربی همچون دیتریسی (Dieterici)، دخویه (de Goeje)، گلدزیهر (Goldziher)، هوتسما (Houtsma)، مولر (Müller)، مونک (Munk)، نلکه (Nöldeke)، رنان (Renan)، هرجرونی (Hurgronje)، فلوتن (Vloten) و دیگران درباره فلسفه اسلامی بیان داشتند. آن گونه که وی در دیباچه کتاب خویش گفته، نگارش این کتاب را مدیون این نویسندگان می‌داند (Ibit: 8). دبور یکی از نخستین نویسندگان معرفی عمومی تاریخ فلسفه اسلامی است که کتابش نخستین بار در سال 1901 در آلمان منتشر شد (De Boer, 1901) و دو سال بعد نیز به زبان انگلیسی ترجمه شد. ترجمه فارسی این کتاب نیز نخستین بار در سال 1343 منتشر گردید (دبور، ۱۳۶۲). این کتاب سال‌ها به عنوان کتاب مرجع و الگویی برای مطالعه محققان در زمینه فلسفه اسلامی تبدیل گردید و تا زمان انتشار کتاب تاریخ فلسفه اسلامی هانری کربن در سال 1964 (Corbin, 1964) متنی پر مراجعه بود که به همین دلیل بارها تجدید چاپ شد.

اما لئو اشتراوس «Leo Strauss» (1899 – 1973) مهم‌ترین شخصیتی است که نخستین بار به طور تخصصی و فلسفی، فلسفه سیاسی اسلامی را مطالعه و معرفی کرد. اشتراوس در

• سال اول
• شماره اول
• تابستان 92

تاریخ و صورتبندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

شهر هسه آلمان و در خانواده یهودی متولد شد. تحصیلات دانشگاهی را در دانشگاه ماریبورگ آغاز کرد که در آن زمان مرکز مکتب نوکانتی هرمان کوهن و مکتب پدیدارشناسی ادموند هوسرل بود. سپس به دانشگاه هامبورگ رفت و از رساله دکتری خود با راهنمایی ارنست کاسیرر در سال 1922 دفاع کرد. دوره فوق دکتری را در دانشگاه فرایبورگ با شرکت در درس‌های هوسرل، اینگه‌هاوس و هایدگر جوان گذراند و سپس به تحقیق در مؤسسه آموزشی روزنزیویگ فرانکفورت، مؤسسه مطالعاتی یهودی برلین و بنیاد راکفلر آلمان پرداخت. در سال 1932 به فرانسه رفت و مطالعاتی در باب فلسفه اسلامی و یهودی دوره میانه با راهنمایی لوئی ماسینیون و آندره زیگفید انجام داد. سپس به انگلستان رفت و در باب توماس هابز به مطالعه پرداخت. اشتراوس در سال 1937 به امریکا مسافرت کرد و تا پایان عمر در آنجا به تحقیق و تدریس در مراکز مختلف علمی پرداخت. از جمله آنها می‌توان به دانشگاه کلمبیا، مدرسه جدید تحقیقات اجتماعی نیویورک، دانشگاه شیکاگو، کالج کلر مونت کالیفرنیا و کالج سنت جان اشاره کرد. نگارش بیش از بیست کتاب و هشتاد مقاله درباره فلسفه سیاسی، حاصل تلاش علمی اشتراوس است که عمدتاً متأثر از فلسفه سیاسی اسلامی و در نقد فلسفه سیاسی غرب است. از مهم‌ترین آثار وی می‌توان به: فلسفه و شریعت (1935) (Strauss, 1995)، در باب استبداد (1948) (Strauss, 2000)، تعقیب و آزار و هنر نگارش (1952) (Strauss, 1988)، حق طبیعی و تاریخ (1953) (Strauss, 1950)، فلسفه سیاسی چیست؟ (1959) (Strauss, 1988)، تاریخ فلسفه سیاسی (1963) (Strauss, 1987)، شهر و انسان (1964)، لیبرالیسم؛ قدیم و جدید (1968) (Strauss, 1995)، مطالعاتی در فلسفه سیاسی افلاطونی (1983)، مقدمه‌ای بر فلسفه سیاسی (1989)، نوزایی عقل‌گرایی سیاسی کلاسیک (1989) و ایمان و فلسفه سیاسی (1993) اشاره کرد (رضوانی، ۱۳۸۵: ۱۹۸-۲۰۱). اما مهم‌ترین آثاری که وی در زمینه فلسفه سیاسی اسلامی نوشته است، عبارت‌اند از دو کتاب فلسفه و شریعت (1935) و تعقیب و آزار و هنر نگارش (1952)، مقاله فرانسوی «دیدگاه ابن‌میمون و فارابی در باب دانش سیاسی» (1936)، مقاله آلمانی «فارابی» (1936)، مقالات انگلیسی «مطالعه فلسفه میانه را چگونه آغاز کنیم» (1944) (Strauss, 1989: 207-226) «افلاطون فارابی» (1945) (Strauss, 1952) و «فارابی قوانین افلاطون را چگونه مطالعه کرد؟» (1957).

ریچارد ردولف والزر «Richard Rudolf Walzer» (1900-1975) شخصیت دیگری است که کمی بعد از اشتراوس بصورت پراکنده به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخت. والزر در شهر برلین آلمان متولد شد و در آکسفورد از دنیا رفت. وی در سال 1927 با نگارش رساله اخلاق مگنا و اخلاق ارسطو «Magna Moralia und Aristotelische Ethik» به راهنمایی ورنر یگر «Werner Jaeger» دکتری خود را اخذ کرد. در دوره حکومت نازی مطالعات خود را در ایتالیا ادامه داد و در آنجا کتاب فرگمتتا

«Fragmenta» را منتشر کرد که درباره ارسطو و هراکلیتوس بود. در سال 1938 به انگلستان رفت و در سال 1945 ابتدا به عنوان مدرس و سپس به عنوان متخصص فلسفه یونانی و عربی در آکسفورد پذیرفته شد. والزر یکی از اعضای اصلی کالج کترین «Catherine's College» آکسفورد بود و در سال 1956 به عنوان عضو آکادمی بریتانیا انتخاب شد. وی چند سالی به عنوان استاد مهمان دانشگاه هامبورگ به آلمان برگشت. به طور خلاصه، والزر آلمانی الاصل، بزرگ‌شده بریتانیا و متخصص فلسفه یونان بود.

آثار والزر دوره‌های تاریخی وسیعی از فلسفه و ادبیات یونان باستان تا فلسفه و ادبیات عربی میانه را دربر می‌گیرد. همکاری والزر در نگارش مقالات دانشنامه‌های عمومی و تخصصی همچون دانشنامه بریتانیکا (مقالات کندی، فارابی، ابن‌سینا، ابن‌باجه، ابن‌طفیل و ابن‌رشد) و دانشنامه اسلام (مقالات افلاطون، ارسطو، فارابی، جالینوس، فورفورئوس و اخلاق) نیز قابل توجه است. مشهورترین اثر والزر کتاب یونانی در عربی: مقالاتی در باب فلسفه اسلامی (1962) می‌باشد که از چهارده مقاله تشکیل شده است. عناوین مهم‌ترین مقالات این کتاب عبارت‌اند از: «فلسفه اسلامی»، «میراث کلاسیک در دنیای اسلامی»، «دیدگاه جدید درباره ترجمه‌های عربی از ارسطو»، «مطالعات جدید در باب کندی»، «نظریه پیامبری و پیشگویی فارابی»، «جوهری از تهذیب‌الاخلاق مسکویه» و «افلاطون‌گرایی در فلسفه اسلامی». علاوه بر این، برخی از مقالات وی به صورت مستقل منتشر شده‌اند که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از: «ظهور فلسفه اسلامی» (1950) و «وجه اندیشه سیاسی اسلامی: فارابی و ابن‌خلدون» (1963). والزر برای اولین بار مدینه فاضله فارابی را در سال 1985 به زبان انگلیسی ویرایش و ترجمه کرده است (Al-Farabi, On the Perfect State). بهترین اثر در خصوص زندگی، آثار و افکار والزر، کتاب فلسفه اسلامی و سنت کلاسیک است که در هفتادمین سال تولد والزر و به پاس تلاش‌های علمی وی توسط همکاران و شاگردانش نوشته شده است (Al-Farabi, On the Perfect State).

اروین ایزاک یاکوب روزنتال «Erwin Isak Jakob Rosenthal» (1904-1991)، مشهورترین شخصیتی است که همزمان با والزر به صورت خاص به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخته است. روزنتال مستشرق آمریکایی با اصالت آلمانی و یهودی و پژوهشگر مطالعات شرق‌شناسی در دانشگاه کمبریج بود. در سال 1932 دکتری خود را با نگارش رساله‌ای درباره اندیشه‌های ابن‌خلدون در باب دولت به پایان رساند. در سال 1933 به عنوان مدرس زبان عبری و متخصص زبان‌های سامی به دانشگاه لندن مهاجرت کرد. در سال 1936 به منچستر رفت و به تدریس ادبیات و زبان‌های سامی پرداخت. در سال 1948 به تدریس در دانشگاه کمبریج پرداخت و در سال 1967 استاد دانشگاه کلمبیا در ایالات متحده آمریکا شد. متأسفانه اطلاعات چندانی از زندگی و آثار علمی روزنتال در منابع

- سال اول
- شماره اول
- تابستان 92

تاریخ و صورتبندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

منابع الکترونیکی یافت نمی‌شود. مهم‌ترین اثر روزنتال کتاب اندیشه سیاسی در اسلام میانه است که برای نخستین بار در سال 1958 منتشر شد (Rosenthal, 1968: 10). این کتاب فوق العاده مورد توجه محافل علمی قرار گرفته است و مدت‌ها تنها کتاب در نوع خود در زبان انگلیسی بود که متشکل از دو بخش است: بخش اول به «قانون اساسی و تاریخ مسلمانان» و بخش دوم به «سنت افلاطونی» می‌پردازد. ترجمه فارسی این کتاب در سال 1387 منتشر شده است (روزنتال، ۱۳۸۷). روزنتال همچنین کتاب دیگری با عنوان اسلام در دولت ملی مدرن (1965) نوشت که مکمل کتاب فوق است. در حالی که کتاب اول به اندیشه سیاسی اسلامی دوره میانه می‌پردازد، کتاب اخیر به اندیشه سیاسی اسلامی دوره مدرن می‌پردازد که در مواجهه با مدرنیته شکل گرفته است. اثر دیگر روزنتال یهودیت و اسلام است که در سال 1961 منتشر شده است. برخی از مقالات روزنتال در مجموعه فرهنگ اسلامی منتشر شده است.

هانری کربن «Henry Corbin» (1903 – 1978)، عجیب‌ترین شخصیتی است که به طور رمزی و استعاری اشاراتی درباره فلسفه سیاسی اسلامی دارد. زندگی فلسفی کربن را می‌توان به سه بخش تقسیم کرد: بخش اول مربوط به دو دهه 1920 و 1930 است که به تحصیل و تدریس فلسفه غربی اشتغال داشت. بخش دوم مربوط به سال‌های 1939 تا 1946 است که شهاب‌الدین سهروردی و مکتب اشراقی را در استانبول مطالعه کرد. بخش سوم مربوط به سال 1946 تا زمان مرگش است که به مطالعه و بازشناسی فلسفه اسلامی در ایران پرداخت. کربن استاد مطالعات اسلامی دانشگاه سوربن پاریس و مستشرق مشهور و متمایز فرانسوی بود که سال‌ها در ایران به تحقیق و پژوهش پرداخت و مدیر بخش ایران شناسی انجمن ایران و فرانسه در تهران بود. وی برجسته‌ترین مفسر حکمت معنوی، فلسفه اسلامی و شیعه ایرانی است. در غرب نزد اساتید بزرگی همچون آتین ژیلسون، ادموند هوسرل، مارتین هایدگر و مهم‌تر از همه لویی ماسینیون تلمذ کرد. در ایران با سید محمد کاظم عصار، مهدی الهی قمشه‌ای و مهم‌تر از همه سید محمد حسین طباطبایی همکاری و گفتگوهای طولانی داشت و بهره‌های معنوی از وطن ثانی خود برد. کربن کتب، مقالات و رسائل متعددی در زمینه فلسفه اسلامی و به ویژه مذهب شیعه تألیف کرد که به لحاظ کمی و کیفی بسیار شایان توجه است (پازوکی، ۱۳۸۲: ۱۸-۱۱). هر چند تقریباً تمام آثار کربن ارتباط مستقیمی با فلسفه سیاسی اسلامی ندارد، اما کتاب تاریخ فلسفه اسلامی حاوی نکات مختصر و بسیار مهمی است که چشم‌پوشی از آن ناممکن است. مقدمه این کتاب در نوامبر سال 1962 در تهران نوشته شد و در سال 1964 کتاب مذکور به زبان فرانسه منتشر گردید. ترجمه کامل فارسی آن نیز در سال 1373 منتشر شد (کربن، ۱۳۷۳).

محسن سید مهدی (1926 – 2007) مهم‌ترین و مؤثرترین شخصیت در بسط عمیق فلسفه سیاسی اسلامی در غرب بوده است. هر چند شاید بر اساس عنوان مقاله، پرداختن به محسن مهدی از دایره و محدوده مقاله حاضر خارج باشد، اما به دلیل تأثیر شگرف وی بر بسیاری از اندیشمندان غربی که امروزه به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی می‌پردازند، نمی‌توان بدون معرفی و بررسی محسن مهدی به این مطالعه پرداخت. محسن سید مهدی در 21 ژوئن 1926 در کربلای عراق از پدری عراقی و مادری ایرانی متولد شد. پدرش طیب بود و بر اساس اصول جالینوس طبابت می‌کرد. تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در کربلا دنبال کرد و دو سال آخر متوسطه را به بغداد رفت. مهدی با اینکه بورس دولتی عراق جهت تحصیل مدیریت تجاری در دانشگاه آمریکایی بیروت را دریافت کرد، اما آنچنان علاقه‌مند و شیفته فلسفه بود که درخواست تحصیل در دو رشته را داد. وی پس از یک‌سال تدریس اقتصاد در دانشگاه بغداد، در حالی که 22 سال سن داشت موفق شد بورس دیگری جهت تحصیل اقتصاد در دانشگاه شیکاگو را دریافت کند. اندکی پس از رفتن به دانشگاه شیکاگو در سال 1948، تحت تأثیر آرنولد برگستراسر «Arnold Bergstrasser» ایوس سیمون «Yves Simon» و بالاتر از همه نایبا ایت «Nabia Abbott» و لئو اشتراوس قرار گرفت. بنابراین اقتصاد جای خود را به فلسفه و به ویژه بازشناسی تاریخ فلسفه اسلامی داد و همچنین وی به کمیته اندیشه اجتماعی پیوست. تحصیلات دکتری تخصصی خود را در دانشگاه شیکاگو در سال 1954 با نگارش و ارائه رساله‌ای عالی به پایان رساند که اندکی بعد با عنوان فلسفه تاریخ ابن‌خلدون: مطالعه‌ای در مبنای فلسفی علم فرهنگ منتشر شد (Mahdi, Ibn Khaldun's Philosophy of History). همچنین فوق دکتری را در دانشگاه پاریس و دانشگاه فرایبورگ گذراند. محسن مهدی بعد از دوره‌ای به عنوان استاد مدعو در دانشگاه فرایبورگ، به بغداد برگشت و سمت‌هایی را در کالج حقوق و دانشکده هنر و علوم دانشگاه بغداد عهده‌دار شد. وی متخصص فلسفه یونان باستان، فلسفه یهودی، مسیحی و اسلامی، فلسفه سیاسی غرب مدرن و از همه مهم‌تر متخصص برجسته زبان عربی هم به لحاظ تاریخی و هم جغرافیایی بود. در سال 1957، مقام استادیاری گروه زبان‌ها و تمدن‌های شرقی دانشگاه شیکاگو را پذیرفت و در مدت دوازده سالی که در آنجا بود، به بازشناسی آثار فارابی و انتشار ویرایش‌ها، ترجمه‌ها و مطالعات عمیق آنها پرداخت. محسن مهدی پس از دعوت تعداد زیادی از مؤسسات علمی مختلف، در سال 1969 دعوت دانشگاه هاروارد را به عنوان مدیر مرکز مطالعات خاورمیانه و رئیس گروه زبان و تمدن خاور نزدیک (NELC) دانشگاه هاروارد پذیرفت. وی در دو دهه اخیر بیشترین خدمت را به دانشجویان هاروارد و پژوهشگران دانشگاه‌های غرب انجام داد و در سال 1996 پس از 27 سال استادی دانشگاه هاروارد بازنشسته شد. سال‌های طولانی عضو شورای مشورتی گروه مطالعات خاور نزدیک در پرینستون بود و به طور خلاصه، نقش مهمی در شکل‌دهی

• سال اول
• شماره اول
• تابستان 92

تاریخ و صورت‌بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

مراتب عالی مطالعات خاور نزدیک و خاورمیانه در ایالات متحده ایفا کرده است. وی به عنوان استاد مهمان علاوه بر تدریس در دانشگاه‌های متعدد آمریکا، تدریس و سخنرانی‌های علمی در دانشگاه‌های پاریس، فرایبورگ، مراکش، قاهره، پاکستان و بوردو نیز داشته است. محسن مهدی در 9 جولای 2007 پس از تحمل بیماری طولانی در سن 81 سالگی از دنیا رفت.²

اساساً اهمیت محسن مهدی و استادش لئو اشتراوس بر پژوهشگران فلسفه سیاسی پوشیده نیست. محسن مهدی نسلی از متخصصان فلسفه سیاسی اسلامی را تربیت کرد که چارلز باترورث «Charles E. Butterworth»، میریام گالستون «Miriam Galston» و جاشوا پرنز «Joshua Parens» مشهورترین آنها هستند. مهدی شاگردان مشهور دیگری همانند جان ولبریج «John Walbridge»، استون هروی «Steven Harvey»، جیمز موریس «James Morris» و حسین ضیایی «Hossein Ziai» را نیز تربیت کرد که البته گرایش چندانی به فلسفه سیاسی و رهیافت اشتراوسی ندارند. محسن مهدی به نگارش و انتشار آثار متعددی در زمینه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخته است که به طور ویژه به خاطر کشف، ویرایش، ترجمه و تفسیر بسیاری از آثار فارابی شناخته شده است. هیچ‌یک از محققان همانند مهدی، آثار فراوان و بسیار مهم فارابی را کشف نکردند. وی بر اساس معیارهای روش تحقیق فلسفی، ویرایش دقیقی از آثار فارابی، به ویژه آثار سیاسی او پدید آورد. مهدی بارها به دنیا مسافرت کرد تا دست‌نوشته‌های فراموش‌شده فارابی را کشف کند که بدون آن، ویرایش موشکافانه واقعی نمی‌توانست به وجود آید. کشف متون فراموش‌شده، کشف سنت فراموش‌شده را ممکن ساخت، که در آینده می‌تواند بیش از محققان غربی، اهمیت بیشتری برای محققان اسلامی داشته باشد. فلسفه تاریخ ابن‌خلدون (1957)، ابو نصر الفارابی، فلسفه ارسطو طالیس (1961)، فلسفه افلاطون و ارسطوی فارابی (1962)، فلسفه سیاسی میانه (1963) (Mahdi, 1993)، ابو نصر الفارابی، کتاب المله و نصوص اخری (1968)، ابو نصر الفارابی، کتاب الحروف (1969)، «دیدگاه فارابی در باب فلسفه و دین» (1972)، بعد سیاسی فلسفه اسلامی (1982)، «شرق‌شناسی و مطالعه فلسفه اسلامی» (1990) و فارابی و تأسیس فلسفه سیاسی اسلامی (2001) از جمله مهم‌ترین آثار مهدی هستند. کتاب وجوه سیاسی فلسفه اسلامی، مهم‌ترین کتابی است که به افتخار محسن مهدی منتشر شده است (Butterworth, 2008: 142-141).

البته علاوه بر محسن مهدی باید به نقش فوزی متری نجار «Fauzi M. Najjar» (1921) نیز در بسط و تعمیق فلسفه سیاسی اسلامی در غرب توجه داشت. اساساً هنگامی که به فلسفه فارابی توجه می‌کنیم نام فوزی نجار پس از نام محسن مهدی به ذهن می‌رسد. نجار اهل لبنان و استاد علوم سیاسی و فلسفه سیاسی اسلامی است. دوره کارشناسی را در رشته علوم سیاسی از دانشگاه آمریکایی بیروت اخذ کرد و دوره کارشناسی ارشد و دکتری را در کالج علوم

اجتماعی دانشگاه شیکاگو در سال 1954 به پایان رساند. وی از سال 1967 با مقام استادی علوم اجتماعی در دانشگاه میشیگان «Michigan State University» مشغول شد و هم اکنون استاد بازنشسته دانشگاه مذکور است که همچنان به تحقیق، ویرایش و نگارش مشغول است. نجار بیش از 60 سال است که مسائل خاورمیانه را دنبال می کند و مقالات مهمی در مجلات مربوط به سیاست خاورمیانه منتشر کرده است (www.islamonline.net). ویرایش الجمع بین رأی الحکیمین، ترجمه فصل پنجم احصاء العلوم، ویرایش سیاست مدنی و ترجمه بخش دوم آن و به ویژه ویرایش فصول المدنی از مهم ترین فعالیت نجار در احیای آثار فارابی است. همچنین «فلسفه سیاسی فارابی و شیعه گری» (Najjar, 1961: 72-57)، «سیاست در فلسفه سیاسی اسلامی» (نجار، ۱۳۶۶: ۹۲-۶۸)، «دموکراسی در فلسفه سیاسی اسلامی» (Najjar, 1980: 122-107) و «فارابی و هماهنگی فلسفه افلاطون و ارسطو» (Najjar, 2004: 44-29) از مهم ترین مقالات سیاسی نجار است.

چارلز ای. باترورث «Charles E. Butterworth» (1938)، شاگرد برجسته محسن مهدی است که در حال حاضر مشهورترین و پرکارترین استاد فلسفه سیاسی اسلامی در غرب

می باشد. باترورث استاد حکومت و سیاست دانشگاه مریلند بود و هم اکنون عضو مؤسسات علمی و فرهنگی متعدد است. وی در سال 1959 دوره کارشناسی رشته علوم اجتماعی را در دانشگاه میشیگان خواند. در سال 1962 دوره کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی را در دانشگاه شیکاگو گذراند و در سال 1966 دوره دکتری تخصصی رشته علوم سیاسی را در دانشگاه شیکاگو به پایان رساند. علاوه بر این، در دانشگاه های بوردو (Bordeaux University) و نانسی (Nancy University) فرانسه و عین شمس (Ayn-Shams University) مصر نیز تحصیلاتی داشته است. همان گونه که از زندگی نامه علمی باترورث مشخص است، وی فعالیت های زیادی در زمینه فلسفه اسلامی و به ویژه فلسفه سیاسی اسلامی در دانشگاه ها، مؤسسات و مراکز علمی مختلف جهان داشته است (مطابق با زندگی نامه علمی ژانویه 2008).

باترورث نویسنده بسیار پرکاری است و مباحث وی از جامعیت خوبی برخوردار است. عمده آثار وی در زمینه فلسفه سیاسی، فلسفه اسلامی و فلسفه سیاسی اسلامی است. آثار منتشره وی شامل: ویرایش های انتقادی بر اکثر شروح میانی (Middle Commentaries) ابن رشد درباره منطق ارسطو، ترجمه برخی کتب و رسائل ابن رشد و فارابی و رازی و ابن میمون، مطالعاتی درباره وجوه مختلف آموزه سیاسی متفکران مذکور و دیگر متفکران سنت فلسفی دوره کلاسیک و میانه و مدرن، نگارش تحلیل های تک نگاری درباره اندیشه سیاسی فرانتس فانون و ژان ژاک روسو، نگارش ده مقدمه مبسوط درباره اندیشه سیاسی اسلامی معاصر (Adamson, 2005: 9)، و به طور مشخص نگارش حدود بیست کتاب و یکصد

- سال اول
 - شماره اول
 - تابستان 92
- تاریخ و صورت بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

مقاله و نیز دویست معرفی و نقد کتاب و مقاله، حاصل تلاش علمی وی تاکنون بوده است. برخی از مهم‌ترین آثار وی عبارت‌اند از:

کتاب: فارابی؛ نوشته‌های سیاسی: فصول مدنی و دیگر متون (2001)، میان دولت و اسلام

(2001)، درآمدی بر ورود فلسفه عربی به اروپا (1994)، وجوه سیاسی فلسفه اسلامی: مقالاتی به افتخار محسن مهدی (1992)، ترجمه شروح ابن‌رشد بر ارسطو در چند جلد (1977-1986) و مقالاتی در باب فلسفه سیاسی اسلامی (1999).

مقالات: «فلسفه قانون در اسلام و یهودیت میانه» (2007)، «فلاطون فارابی: داستان دو شهر» (2007)، «دیدگاه ابن‌رشد در باب قانون و سعادت سیاسی» (2006)، «فلسفه اخلاقی و سیاسی» (2005)، «آموزه سیاسی ابن‌سینا» (2000)، «دموکراسی و اسلام» (1995)، «ابن‌رشد‌گرایی سیاسی چیست؟» (1994)، «ترجمه و فلسفه: در مورد شروح ابن‌رشد» (1994)، «آموزه سیاسی ابن‌رشد» (1992)، «سرچشمه‌های اسلام سیاسی» (1992)، «مطالعه امروزه فلسفه عربی» (1988)، «فلسفه اسلامی میانه و فضیلت اخلاق» (1987)، «دولت و اقتدار در اندیشه سیاسی عربی» (1987)، «اخلاق و فلسفه اسلامی کلاسیک: مطالعه شرح جمهوری افلاطون ابن‌رشد» (1985)، «اخلاق در فلسفه اسلامی میانه» (1983)، «احتیاط در برابر مشروعیت: موضوع مبرم در اندیشه سیاسی اسلامی معاصر» (1982)، «معرفت جدید به فلسفه سیاسی ابن‌رشد» (1975)، «ابن‌رشد: سیاست و اعتقاد» (1972) و «خطابه و فلسفه سیاسی اسلامی» (1972).

ان کترین سانفورد لمبتون «Ann Katharine Swynford Lambton» (1912-2008) مورخ و مستشرق انگلیسی و ایران‌شناس مشهور است که مطالعه مختصر و گزینشی درباره فلسفه سیاسی اسلامی انجام داده است. لمبتون مدت زیادی در ایران زندگی کرد و در سال 1327 ش رئیس اطلاعات سفارت انگلستان در ایران بود. وی استاد کرسی زبان فارسی دانشگاه لندن بود و در آنجا ایران‌شناسان بسیاری را تربیت کرد. لمبتون در زمینه تاریخ و فرهنگ ایران، تحقیقات مفصلی انجام داده است که دو دوره آن بیش از ادوار دیگر است: دوره سلجوقیان که رساله دکتری‌اش در این زمینه است و دوره قاجار و به‌خصوص عهد مشروطیت. وی زبان فارسی را می‌دانست و آثاری به انگلیسی برای تدریس زبان فارسی تألیف کرده است (لمبتون، ۱۳۶۳: ۵). لمبتون آثار متعددی در زمینه اسلام و ایران نوشته است که عمده آنها به زبان فارسی ترجمه شده‌اند. مهم‌ترین اثر ایشان که در آن مطالبی درباره فلسفه سیاسی اسلامی آمده کتاب دولت و حکومت در اسلام میانه است که نخستین بار در سال 1981 منتشر شده است.

هانس دایبر «Hans Daiber» (1942) اسلام‌شناس برجسته آلمانی است که در حال حاضر به مطالعه در زمینه علوم اسلامی می‌پردازد. وی تحصیلات خود را در دانشگاه

هایدلبرگ به انجام رساند و هم‌اکنون استاد دانشگاه یوهان ولفگانگ گوته فرانکفورت (Johann Wolfgang Goethe-Universität) می‌باشد. دایبر به زودی بازنشسته خواهد شد و از هم‌اکنون دانشگاه ماریبورگ ایشان را برای مدیریت بخش اسلام‌شناسی انتخاب و دعوت به همکاری کرده است. هر چند دایبر صاحب آثار متعددی در زمینه اندیشه عربی یونانی، فلسفه و کلام اسلامی و تاریخ علم در اسلام است، اما محض در مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی نیست و آثار چندانی در این ارتباط ندارد. اثر کوچک و ناشناخته حاکم به مثابه فیلسوف: تفسیر جدید از اندیشه فارابی (Daiber, 1986) و به ویژه فصل طولانی «فلسفه سیاسی» (Daiber, 1996: 885-841) ایشان در مجموعه تاریخ فلسفه اسلامی مرتبط با موضوع رساله است.

میریام گالستون «Miriam Galston» (1946) نیز یکی از شاگردان برجسته محسن مهدی است که مباحثی تخصصی در زمینه فلسفه سیاسی اسلامی به ویژه فلسفه سیاسی فارابی منتشر کرده است. گالستون پس از اخذ مدرک کارشناسی از دانشگاه کرنل (Cornell University) و دانشنامه دکتری علوم سیاسی را از دانشگاه شیکاگو (University of Chicago) و دانشنامه دکتری حقوق را از دانشگاه ییل (Yale University) دریافت کرد. گالستون از سال 1990 عضو هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه جرج واشنگتن می‌باشد. عمده فعالیت فعلی خانم گالستون در موضوعات حقوقی است و از این جهت مقالات و تحقیقاتی در زمینه نظریه حقوقی، تاریخ اندیشه‌های حقوقی، مسائل سیاست گذاری عمومی گردآوری کرده است. پیش از این، در دانشگاه شیکاگو در زمینه فلسفه اسلامی تخصص گرفت و به شغل معلمی و نگارش درباره فلسفه یونان، فلسفه اسلامی و یهودی، فلسفه سیاسی اسلامی و یهودی پرداخت. مهم‌ترین اثر گالستون کتاب سیاست و فضیلت: فلسفه سیاسی فارابی است که در سال 1990 منتشر شد. پیش از این مقاله «بررسی مجدد نوافلاطون‌گرایی فارابی» را در سال 1977 منتشر کرد که ویرایش آن در کتاب مذکور نیز آمده است و همچنین مقاله «واقع‌گرایی و آرمان‌گرایی در فلسفه سیاسی ابن سینا» را در سال 1979 منتشر کرد. خانم گالستون در دومین جشنواره بین‌المللی فارابی به خاطر نگارش کتاب سیاست و فضیلت: فلسفه سیاسی فارابی به تهران آمد و جایزه ویژه جشنواره را دریافت کرد. شایان ذکر است، معرفی کتاب مذکور نخستین بار در سال 1384 توسط نگارنده مقاله در وبلاگ فلسفه سیاسی منتشر شد (<http://rezvani.blogfa.com>) و متن کامل آن در جشنواره به عنوان معرفی اثر، قرائت و سپس در سایت رسمی جشنواره منتشر شد (<http://www.farabiaward.ir>). این کتاب در سال 1386 به زبان فارسی ترجمه و

منتشر شد (گالستون، ۱۳۸۶).

- سال اول
 - شماره اول
 - تابستان 92
- تاریخ و صورتبندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

الیور لیمن «Oliver Leaman» (1950) از جمله نویسندگانی است که به صورت انتقادی به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخته است. لیمن دکتری خود را در سال 1979 از دانشگاه کمبریج اخذ کرد. وی پس از مدتی که استاد فلسفه دانشگاه جان مورز لیورپول انگلستان بود، از سال 2000 استاد فلسفه دانشگاه کنتاکی است. لیمن علاوه بر تخصص در فلسفه یهودی و فلسفه شرقی، علاقه‌مند به مطالعه فلسفه اسلامی است و آثاری نیز در این زمینه منتشر کرده است: درآمدی بر فلسفه اسلامی دوره میانه (1985) (Leaman, 2001) ابن رشد و فلسفه او (1988) (Oliver Leaman, 1997) تاریخ فلسفه اسلامی (1996)، مقدمه‌ای کوتاه بر فلسفه اسلامی (1999)، درآمدی بر فلسفه اسلامی کلاسیک (2001) (Leaman, 2002) درآمدی بر زیبایی‌شناسی اسلامی (2004) و دانشنامه زندگی‌نامه‌ای فلسفه اسلامی (2006) از جمله این آثار هستند. از لیمن مقالات کوتاه و بلندی در دانشنامه‌ها، مجموعه‌ها و مجلات علمی به چاپ رسیده است. مقاله «آیا تفسیر فلسفه اسلامی مبتنی بر یک اشتباه است؟» (1980) و مقاله «تداوم در فلسفه سیاسی اسلامی» (1998)، دو مقاله مهم لیمن است که به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی می‌پردازد.

جاشوا پرنز «Joshua Parens» (1961) یکی از جوان‌ترین و متخصص‌ترین اندیشمندان غربی است که در حال حاضر به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی می‌پردازد. پرنز متخصص متافیزیک، فلسفه سیاسی، فلسفه سیاسی اسلامی و یهودی، فلسفه مدرن و اسپینوزاست. مدرک کارشناسی را در سال 1984 از کالج سنت جان گرفت. کارشناسی ارشد را در سال 1988 از دانشگاه شیکاگو دریافت کرد و دانشنامه دکتری خود را نیز در سال 1992 از دانشگاه شیکاگو گرفت. وی هم‌اکنون استاد دانشگاه دالاس آمریکا «University of Dallas» است. مهم‌ترین آثار پرنز دو کتاب متافیزیک به مثابه خطابه: تلخیص النوامیس فارابی (1995) و فلسفه‌ای اسلامی درباره ادیان فاضله: معرفی فارابی (2006) است.

دانیل ایچ. فرانک «Daniel H. Frank» (1950) فیلسوف و متخصص مطالعات یهودی، مسیحی و اسلامی است. در سال 1973 در حد کارشناسی در دانشگاه برکلی کالیفرنیا تحصیل کرد، سپس در سال 1975 کارشناسی و در سال 1982 کارشناسی ارشد خود را در دانشگاه کمبریج گذراند و در سال 1982 دکتری خود را از دانشگاه پیتسبرگ «Pittsburgh University» اخذ کرد. فرانک از سال 2005 تاکنون استاد فلسفه دانشگاه پردو «Purdue University» است. وی از سال 1997 تا سال 2005 استاد فلسفه دانشگاه کنتاکی «Kentucky University»، از سال 1987 تا سال 1997 دانشیار فلسفه دانشگاه کنتاکی و از سال 1981 تا سال 1987 استادیار فلسفه دانشگاه کنتاکی بود. فرانک متخصص فلسفه کلاسیک، فلسفه اسلامی و یهودی میانه، تاریخ فلسفه سیاسی و اخلاق است. عمده آثار فرانک درباره تاریخ فلسفه یهودی و به ویژه ابن‌میمون است. مهم‌ترین اثر فلسفه سیاسی اسلامی ایشان، مقاله «فلسفه سیاسی در اسلام کلاسیک» است که

در سال 1998 در دانشنامه فلسفه راتلیج منتشر شد. پیش از این در سال 1996 یک فصل از فصول مجموعه تاریخ فلسفه اسلامی با عنوان «اخلاق» توسط ایشان نگارش شده است که در این فصل نیز وی به مباحث فلسفه سیاسی اسلامی می‌پردازد (فرانک، ۱۳۸۸).

آنتونی بلک «Antony Black» (1936) از جمله مورخان اندیشه سیاسی است که در دهه اخیر به مطالعه اندیشه سیاسی اسلامی و به صورت پراکنده فلسفه سیاسی اسلامی علاقه‌مند

- سال اول
- شماره اول
- تابستان 92

تاریخ و صورت‌بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

شد. بلک در لیدز «Leeds» متولد شد و در مدرسه شورزبری «Shrewsbury School» و کالج کینگ «King's College» تحصیل کرد. مدرک کارشناسی خود را در سال 1960 و دانشنامه دکتری خود را در سال 1967 از دانشگاه کمبریج گرفت. علاقه پژوهشی وی تاریخ اندیشه سیاسی از منظر مقایسه‌ای و جهانی است. بلک استاد تاریخ اندیشه سیاسی گروه سیاست دانشگاه داندی «University of Dundee» بود و هم‌اکنون استاد بازنشسته تاریخ اندیشه سیاسی در مدرسه علوم انسانی دانشگاه داندی است. بلک درباره اندیشه سیاسی و نظریه‌های جامعه دوره میانه و دوره مدرن اروپا مطالعه کرد و این اواخر به مطالعه اندیشه سیاسی اسلامی پرداخت و مقایسه‌ای میان بسط اندیشه سیاسی در سرزمین‌های غربی و اسلامی انجام داد. مهم‌ترین آثار علمی منتشر شده بلک عبارت‌اند از: تاریخ جهانی اندیشه سیاسی باستانی (2009)، غرب و اسلام: دین و اندیشه سیاسی در تاریخ جهانی (2008)، کلیسا، دولت و جامعه: دورنمای تاریخی و مقایسه‌ای (2003)، سازمان و دولت: اندیشه سیاسی اروپایی از قرن دوازدهم تا امروز (2002)، تاریخ اندیشه سیاسی اسلامی از پیامبر تا امروز (2001)، اندیشه سیاسی در اروپا، 1450-1250 (1992) و مقاله «اسلام کلاسیک و اروپای میانه: مقایسه فلسفه‌ها و فرهنگ‌های سیاسی» (1993). بلک هم‌اکنون در حال نگارش کتاب تاریخ اندیشه سیاسی جهانی است که متضمن یک دورنمای مقایسه‌ای و جهانی است که از تحول انسان هوشمند، جوامع ماقبل تاریخ و تمدن‌های اولیه مصر، بین‌النهرین، هند، چین، یونان و روم آغاز می‌شود؛ سپس با ظهور اسلام و بسط اندیشه سیاسی در اروپا، چین و هند تا دوران مدرن ادامه می‌یابد؛ و سرانجام با تأثیرات متقابل اندیشه سیاسی اروپایی و غیراروپایی در دوران اخیر و بسط ایدئولوژی سیاسی در ایالات متحده آمریکا به پایان می‌رسد. این کتاب قرار است به زودی از سوی انتشارات دانشگاه آکسفورد منتشر شود. علاوه بر این، وی مشغول ویرایش دوم کتاب تاریخ اندیشه سیاسی اسلامی از عصر پیامبر تا امروز نیز است.

دیمیتری گوتاس «Dimitri Gutas» (1945)، نیز همانند الیور لیمن از جمله نویسندگانی است که به صورت انتقادی به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخته است. وی استاد عربی

دانشگاه ییل «Yale University» و متخصص سنت عقلانی در تمدن اسلامی است. مطالعات خود را در دانشگاه ییل در زمینه ادبیات کلاسیک، تاریخ ادیان، مطالعات عربی و اسلامی تکمیل کرد و دکتری خود را در همین دانشگاه در سال 1974 اخذ کرد. گوتاس به طور ویژه به فهم اشکال متعدد عربی کلاسیک و انتقال آثار علمی و فلسفی یونانی به جهان اسلامی می‌پردازد. از جمله آثار علمی وی عبارت‌اند از: ادبیات عقلانی یونانی در سنت عربی (1975)، ابن‌سینا و سنت ارسطویی (1988)، واژگان یونانی و عربی (1992) (Gutas, 1997) و تفکر یونانی، فرهنگ عربی (1998). مهم‌ترین اثر وی که درباره مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی است مقاله «مطالعه فلسفه عربی در قرن بیستم: مقاله‌ای درباره تاریخ‌شناسی فلسفه عربی» می‌باشد که در سال 2002 منتشر شد و بر اساس آن تاکنون مقالات و رسائل متعددی نوشته شده است.

پاتریشا کرون «Patricia Crone» (1945) محقق، نویسنده و مورخ دانمارکی تاریخ اسلامی و عربی است که مطالعه توصیفی درباره فلسفه سیاسی اسلامی انجام داده است. کرون تحصیلات پیش‌دانشگاهی و دانشگاهی را در دانشگاه لندن گذراند و دکتری خود را در سال 1974 از مدرسه مطالعات شرقی و آفریقایی گرفت. وی در دانشگاه‌های لندن، آکسفورد، کمبریج و پرینستون به تدریس و تحقیق درباره مطالعات اسلامی پرداخت و هم‌اکنون استاد تاریخ اسلامی موسسه آموزش عالی پرینستون است. مهم‌ترین اثر اندیشه سیاسی کرون حکومت خدا، حکومت و اسلام: شش قرن اندیشه سیاسی اسلامی میانه است که در سال 2004 منتشر شد. این کتاب مجدداً در سال 2005 با عنوان اندیشه سیاسی اسلامی میانه منتشر شد که اولی از سوی انتشارات دانشگاه کلمبیا و دومی با اندک ویرایش از سوی انتشارات دانشگاه ادینبورگ منتشر گردید. یکی دیگر از آثار کرون، کتاب از قبایل عربی تا امپراطوری اسلامی (Crone, 2008) است که البته هیچ‌گونه بحثی درباره فلسفه سیاسی اسلامی ندارد. تمام مباحث آن با نگاهی تاریخی به تحول سپاه، دولت و جامعه در بخشی از تمدن اسلامی می‌پردازد.

نلی لحد «Nelly Lahoud» (1972)، آخرین محقق است که مطالعه موردی درباره فلسفه سیاسی اسلامی داشته است. لحد در شهر بیروت لبنان متولد شد و در حال حاضر استاد نظریه سیاسی و اندیشه سیاسی اسلامی در کالج گوچر «Goucher College» ایالات متحده آمریکاست. وی مدرک کارشناسی خود را از دانشگاه موناش «Monash University» در رشته سیاست، دین و الهیات اخذ کرد و دکتری خود را در سال 2002 در مدرسه پژوهشی علوم اجتماعی وابسته به دانشگاه ملی استرالیا به پایان رساند. لحد در سال 2003 بورسیه فوق دکتری کالج سنت جان دانشگاه کمبریج انگلستان بود و در سال 2005 بورسیه راکفلر در زمینه مطالعات اسلامی در کتابخانه کنگره بود. لحد در زمینه اندیشه سیاسی کلاسیک، مدرن، معاصر و اسلامی تدریس می‌کند و علاقه پژوهشی وی در

حوزه اندیشه سیاسی اسلامی کلاسیک و معاصر است. دو کتاب اندیشه سیاسی در اسلام: مطالعه‌ای در مرزهای فکری (2005) و اسلام در سیاست جهانی (2005) مهمترین آثار منتشره لحود است. وی در حال نگارش اثری دیگر درباره گذشته و حال جهادگرایی و رادیکالیسم در سنت اسلامی «Past and Present Jihadis/Radicalism in the Islamic Tradition» است.

- سال اول
- شماره اول
- تابستان 92

تاریخ و صورتبندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

صورتبندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب

صورتبندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی مکمل تاریخ مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی است. تاریخ مطالعه مذکور، صرفاً به سیر تاریخی به لحاظ زمانی و بر اساس منابع منتشر شده پرداخت، در حالی که صورتبندی مطالعه مذکور، صرف نظر از سیر تاریخی، به منطقی اشاره دارد که می‌تواند مطالعات مشابه را در دسته‌بندی خاصی قرار دهد.

مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب را می‌توان به گونه‌های مختلف صورتبندی و بررسی کرد. برای نمونه گاهی می‌توان این مطالعه را بر اساس مباحث و مسائل مورد بحث صورتبندی و بررسی کرد. در این صورت، مباحثی مانند مطالعه آثار فلسفه سیاسی اسلامی، مطالعه مفاهیم فلسفه سیاسی اسلامی، مطالعه مسائل فلسفه سیاسی اسلامی، مطالعه تاریخ فلسفه سیاسی اسلامی و مطالعه تطبیقی فلسفه سیاسی اسلامی می‌تواند مورد بحث باشد. گاهی می‌توان مطالعه مذکور را بر اساس انگیزه اندیشمندان غربی صورتبندی و مورد بحث قرار داد. در این صورت، مباحثی مانند انگیزه شناختی؛ شناخت فلسفه‌های سیاسی متعدد، انگیزه چالشی؛ به چالش کشاندن اندیشه مدرن غربی؛ انگیزه تفریحی؛ مطالعه تفریحی فلسفه سیاسی اسلامی، و انگیزه طریقی؛ کمک به فهم بهتر فیلسوفان سیاسی دوره میانه می‌تواند مورد بحث باشد. گاهی هم می‌توان بر اساس محدوده و قلمرو مطالعه آن را صورتبندی کرد. در این صورت، مواردی مانند مطالعه به لحاظ تاریخی، مطالعه به لحاظ فیلسوفان و مطالعه به لحاظ موضوعات می‌تواند مورد بحث باشد.

برای نمونه می‌توان به صورتبندی که درباره مطالعه فلسفه اسلامی در غرب صورت گرفته است اشاره داشت. برخی از متفکران غربی همانند اولریخ رادولف مطالعه فلسفه اسلامی در غرب را در سه مرحله مورد بررسی قرار می‌دهند. در مرحله اول، مطالعه فلسفه اسلامی به منظور رد آن صورت گرفته است؛ در مرحله دوم، مطالعه فلسفه اسلامی ابزاری برای فهم بیشتر متفکران غربی است. برای مثال با مطالعه فلسفه اسلامی می‌توان میزان استفاده و تأثیرپذیری توماس آکویناس از این فلسفه را فهمید. بنابراین تمام کردن مباحث با ابن‌رشد به خاطر آن است که برای فهم متفکران غربی تا اینجا بسنده است؛ در مرحله سوم، مطالعه و فهم فلسفه اسلامی از آن جهت است که دارای اصالت است (Rudolph, 2004). برخی دیگر همانند چارلز باترورث مطالعه فلسفه اسلامی در غرب را به هفت صورت: 1. مطالعه

نویسندگان خاص؛ 2. بازیابی آثار نویسندگان؛ 3. مطالعه موضوعات کلی؛ 4. کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی؛ 5. اصطلاح‌شناسی؛ 6. مطالعه تاریخی؛ 7. مطالعه تطبیقی (Butterworth, 1988) در حالی که صورتبندی رادولف بر اساس انگیزه مطالعه می‌باشد، باترورث مطالعه فلسفه اسلامی در غرب را بر اساس نوع مطالعه صورتبندی می‌کند.

اما به نظر می‌رسد صورتبندی که می‌تواند به نوعی جامع گونه‌های مختلف باشد و خواننده را به فهم بهتری هدایت کند، صورتبندی بر اساس رهیافت‌های مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی باشد، چرا که این نوع صورتبندی برای آثار رساله‌ای و پژوهشی مناسبتر از صورتبندی است که عمدتاً برای کارهای دانشنامه‌ای است؛ از این رو با مطالعه مستقیم منابع غربی و به شیوه استقرایی می‌توان مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب را در چهار رهیافت تاریخی، تفسیری، انتقادی و توصیفی صورتبندی و مورد بررسی قرار داد.

«رهیافت تاریخی» رهیافتی است که اصالتی برای فلسفه سیاسی اسلامی قائل نیست. بر اساس این رهیافت اهمیت و ارزش مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی صرفاً تاریخی است، بدین معنا که هرچند این فلسفه برای اندیشه امروزی کاربرد ندارد، اما از آنجا که در ظرف تاریخی وجود داشته است، مطالعه آن به عنوان امری باستانی و تاریخی مناسب است. این رهیافت با تأثیرپذیری از فلسفه اسکولاستیک مسیحی و الگوهای مدرن غربی، فلسفه سیاسی اسلامی را امری تقلیدی می‌داند که فیلسوفان سیاسی اسلامی تحت تأثیر آموزه‌های یونانی به آن پرداختند. مطالعه اندیشمندانی همچون تی. جی. دبور، ریچارد والزر، اروین روزنتال و دانیل فرانک را می‌توان در رهیافت تاریخی مورد بررسی قرار داد.

«رهیافت تفسیری» رهیافتی است که برای فلسفه سیاسی اسلامی اصالت قائل است. بر اساس این رهیافت، اهمیت و ارزش مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی فلسفی است، بدین معنا که مطالعه آن می‌تواند تفسیر جدیدی ارائه دهد که برای حل بحران‌های فکری امروزی مناسب و حتی ضروری است. این رهیافت با نقد فلسفه اسکولاستیک مسیحی و الگوهای مدرن غربی و همچنین با بهره‌گیری از متون و منابع اصلی، فلسفه سیاسی اسلامی را امری اصیل می‌داند که فیلسوفان سیاسی اسلامی با استدلال و انتخاب به هماهنگی میان آموزه‌های افلاطونی و آموزه‌های اسلامی پرداختند. مطالعه اندیشمندانی همچون لئو اشتراوس، هانری کربن، محسن مهدی، فوزی نجار، چارلز باترورث، میریام گالستون و جاشوا پرنز را می‌توان در رهیافت تفسیری مورد بررسی قرار داد.

«رهیافت انتقادی» رهیافتی است که با نقد رهیافت تفسیری به دنبال تبیین جدیدی از فلسفه سیاسی اسلامی است. بر اساس این رهیافت برای فهم درست فلسفه سیاسی اسلامی باید ذهن خود را از نوع مطالعه رهیافت تفسیری خارج کرد و به بازخوانی مجدد این فلسفه پرداخت. این رهیافت هرگونه تأثیرپذیری فلسفه سیاسی اسلامی از آموزه‌های اسلامی را نفی می‌کند و بنابراین یا به ترجیح عنوان «فلسفه عربی» به جای «فلسفه اسلامی» می‌رسد و

یا اسلامی بودن آن را صرفاً بر اساس موقعیت و شرایط جغرافیایی و تمدنی در نظر می‌گیرد که در هر دو صورت نتیجه این رهیافت آن است که فلسفه سیاسی مسلمانان «اسلامی» نیست. مطالعه اندیشمندانی همچون الیور لیمن و دیمیتری گوتاس را می‌توان در رهیافت انتقادی مورد بررسی قرار داد.

«رهیافت توصیفی» رهیافتی است که بدون اتخاذ موضعی خاص به توصیف فلسفه سیاسی اسلامی می‌پردازد. براساس این رهیافت برای شناخت فلسفه سیاسی اسلامی می‌توان به آثاری که درباره این فلسفه نگاشته شده‌اند مراجعه کرد. این رهیافت عمدتاً با استفاده از منابع متعدد دست دوم و بدون توجه به تفاوت رهیافت‌های مطالعاتی به توصیف فلسفه سیاسی اسلامی دست می‌زند. همین امر باعث گردیده که نوعاً مطالعه رهیافت توصیفی دارای ناهماهنگی‌ها و تناقضات روشی و محتوایی باشد. مطالعه اندیشمندانی همچون ان لمبتون، هانس دایبر، آنتونی بلک، پاتریشا کرون و نلی لحد را می‌توان در رهیافت توصیفی مورد بررسی قرار داد.

نتیجه‌گیری

پس از تبیین تاریخ و صورت‌بندی مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب، می‌توان با نگاهی روشن به بررسی رهیافت‌های چهارگانه تاریخی، تفسیری، انتقادی و توصیفی پرداخت. هر یک از رهیافت‌های مذکور را می‌توان هم از منظر معرفتی و هم از منظر استفاده از منابع اصلی مورد بررسی قرار داد. به لحاظ معرفتی، فهم فلسفه سیاسی اسلامی بستگی به میزان فهم ماهیت فلسفه سیاسی، آموزه‌های یونانی، آموزه‌های اسلامی و پیوند میان این سه شاخصه دارد. اندیشمندانی که توانستند ضمن فهم درست شاخصه‌های مذکور، پیوند مناسبی میان آنها برقرار نمایند، توفیق بیشتری در فهم و بسط فلسفه سیاسی اسلامی نسبت به اندیشمندانی دارند که صرفاً بر اساس پیش‌فرض‌ها و الگوهای مرسوم و یا به صورت توصیفی و تفننی به مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی پرداخته‌اند. در حالی که برخی از اندیشمندان غربی، فلسفه سیاسی اسلامی را پاسخی برای بحران‌های فکری جامعه غربی می‌دانند، برخی دیگر صرفاً از منظر تاریخی و دانشی در جهت بسط این دانش اسلامی در محافل علمی غرب می‌باشند. علاوه بر این، معمولاً آن دسته از اندیشمندانی که به صورت مستقیم به منابع اصلی فیلسوفان سیاسی اسلامی مراجعه کرده‌اند، تصویر و فهم مناسب‌تری نسبت به آن دسته دارند که صرفاً به منابع ترجمه‌ای یا دست دوم مراجعه کرده‌اند.

پی‌نوشت‌ها

- سال اول
 - شماره اول
 - تابستان 92
- تاریخ و صورت‌بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

1. در خصوص آغاز مطالعه فلسفه سیاسی اسلامی در غرب، علاوه بر اینکه نگارنده مقاله حاضر به آن رسیده است، روزنتال، مهدی و باترورث نیز این مطلب را تأیید و تصریح می کنند.
(Rosenthal, 1968: 10; Mahdi, 2001: 5; Butterworth, 1992: 1)
2. در معرفی زندگی علمی محسن مهدی، علاوه بر شناخت و اطلاعات شخصی، به طور ویژه از آثار چارلز باترورث و جاشوا پرنز استفاده شده است.
(Butterworth, (Ed.), The Political Aspects of Islamic Philosophy: 7-8 and (2008): 139-142; Parens, 2008: 227)
3. برای مشاهده فهرست آثار اشتراوس رک: محسن رضوانی، لئو اشتراوس و فلسفه سیاسی اسلامی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ص 198-201، 1385.
4. برای آشنایی با زندگی و آثار علمی هانری کرین، رک: سید حسین نصر، «زندگی و آثار و افکار استاد هانری کرین»، یادی از هانری کرین: مجموعه‌ای از مقالات درباره هانری کرین به انضمام دو گفتگو با وی، گردآوری و تدوین: شهرام پازوکی، تهران، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، ص 11-18، 1382.
5. برای مطالعه بیشتر درباره فوزی نجار رک:
<http://www.islamonline.net/livedialogue/english/Guestcv.asp?hGuestID=3SqrXo#ixzz0hzs6j5XO>
6. باترورث عمده شروح ابن رشد بر آثار ارسطو را به زبان انگلیسی ترجمه کرده اند که به دلیل تعداد زیاد آن و عدم ارتباط با موضوع رساله، از ذکر مشخصات آن صرف نظر شده است.

منابع:

1. ان. ک. س. لمبتون، سیری در تاریخ ایران بعد از اسلام، ترجمه یعقوب آژند، امیر کبیر، 1363.
2. دانیل ایچ. فرانک، «اخلاق»، ترجمه مسعود صادقی علی آبادی، تاریخ فلسفه اسلامی، زیر نظر سید حسین نصر و الیور لیمن، انتشارات حکمت، ج 4، 1388، ص 302-287
3. روزنتال، اروین آی. جی، اندیشه سیاسی اسلام در سده‌های میانه، ترجمه علی اردستانی، تهران، نشر قومس، 1387.
4. فوزی م. نجار، «سیاست در فلسفه سیاسی اسلامی»، ترجمه فرهنگ رجایی، معارف، دوره چهارم، شماره 3، آذر-اسفند، ص 68-92، 1366.
5. میریام گالستون، سیاست و فضیلت: فلسفه سیاسی فارابی، ترجمه حاتم قادری، تهران، نشر بقعه، 1386.
6. هانری کورین، تاریخ فلسفه اسلامی، ترجمه سید جواد طباطبایی، تهران، انتشارات کویر، 1373.
7. Rosenthal, Erwin I. J, Political Thought in Medieval Islam: An Introductory Outline, Cambridge University Press, Reprinted with Corrections, 1968.

8. Mahdi, Muhsin, Alfarabi and the Foundation of Islamic Political Philosophy, University of Chicago Press, 2001.
9. Butterworth, Charles E., Ed., The Political Aspects of Islamic Philosophy; Essays in Honor of Muhsin S. Mahdi, Harvard University Press, 1992.
10. De Boer, T. J., The History of Philosophy in Islam, Translated by E. R. Jones, London: Luzac & Co, 1903.
11. De Boer, T. J., Geschichte der Philosophie im Islam, Stuttgart: F. Frommans Verlag, 1901.
12. Corbin, Henry, Histoire de la Philosophie Islamique, Gallimard, 1964.
13. Strauss, Leo, Philosophy and Law: Contributions to the Understanding of Maimonides and his Predecessors, Translated by Eve Adler, Albany: State University of New York Press, 1995.
14. Strauss, Leo, On Tyranny, Including the Strauss-Kojève Correspondence, Edited by Victor Gourevitch and Michael S. Roth, University of Chicago Press, 2000.
15. Strauss, Leo, Persecution and the Art of Writing, University of Chicago Press, 1988.
16. Strauss, Leo, Natural Right and History, University of Chicago Press, 1950.
17. Strauss, Leo, What is Political Philosophy? And other Studies, University of Chicago Press, 1988.
18. Strauss, Leo, and Joseph Cropsey, Eds., History of Political Philosophy, University of Chicago Press, Third Edition, 1987.
19. Strauss, Leo, The City and Man, University of Chicago Press, 1964.
20. Strauss, Leo, Liberalism Ancient and Modern, Foreword by Allan Bloom, University of Chicago Press, 1995.
21. Strauss, Leo, Studies in Platonic Political Philosophy, with an Introduction by Thomas L. Pangle, University of Chicago Press, 1983
22. Strauss, Leo, An Introduction to Political Philosophy, Ten Essays, Edited with an Introduction by Hilail Gildin, Detroit: Wayne State University Press, 1989 s.
23. Strauss, Leo, The Rebirth of Classical Political Rationalism, An Introduction to the Thought of Leo Strauss: Essays and Lectures, Selected and Introduced by Thomas L. Pangle, University of Chicago Press, 1989.

24. Strauss, Leo, Faith and Political Philosophy, The Correspondence between Leo Strauss and Eric Voegelin, Translated and Edited by Peter Emberley and Barry Cooper, University Park, Pa.: Pennsylvania State University Press, 1993.
25. Strauss, Leo, "Quelques Remarques sur la Science Politique de Maïmonide et de Farabi", *Revue des Etudes Juives* 100: 1-37, 1936.
26. Strauss, Leo, "Eine Vermisste Schrift Farabis", *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums* 80: 96-106, 1936.
27. Strauss, Leo, "How to Begin to Study Medieval Philosophy", *The Rebirth of Classical Political Rationalism: an introduction to the thought of Leo Strauss: essays and lectures selected and introduced by Thomas L. Pangle*, University of Chicago Press, (pp. 207- 226), 1989
28. Strauss, Leo, "Farabi's Plato", In Louis Ginzberg Jubilee Volume, New York: American Academy for Jewish Research, pp. 357-393, 1945. (Reprinted in abridged and modified form as the Introduction to *Persecution and The Art of Writing*, 1952)
29. Strauss, Leo, "How Farabi Read Plato's Laws", In *Mélanges Louis Massignon*, Damascus: Institut Français de Damas, vol. 3: 319-44, 1957. (Reprinted in *What Is Political Philosophy?*, 1959)
30. Walzer, Richard, *Greek into Arabic: Essays on Islamic Philosophy*, Harvard University Press, 1962.
31. Walzer, Richard, "Aspects of Islamic Political Thought: Al-Fārābī and Ibn Xaldūn", *Oriens*, Vol. 16, p. 40-60, 1963.
32. Al-Farabi, Abu Nasr, *On the Perfect State*, Revised Text with Introduction, Translation and Commentary by Richard Walzer, Great Books of Islamic World, Revised Edition, 1998.
33. Stern, S. M., Albert Hourani and Vivian Brown, Eds., *Islamic Philosophy and The Classical Tradition; Essays Presented by His Friends and Pupils to Richard Walzer on His Seventieth Birthday*, University of South Carolina Press, 1973.
34. "Erwin Isak Jakob Rosenthal"
35. Rosenthal, Erwin I. J., *Islam in the Modern National State*, Cambridge University Press, 1965.
36. Rosenthal, Erwin I. J., *Judaism and Islam*, Thomas Yoseloff, 1961.
37. "Henry Corbin"

فصلنامه

علمی

پژوهشی

مستطاب

38. Mahdi, Muhsin, *Ibn Khaldun's Philosophy of History: A Study in the Philosophical Foundation of the Science of Culture*, George Allen & Unwin Ltd, 1957.
39. Butterworth, Charles E., Ed., *The Political Aspects of Islamic Philosophy*, op. Cit., pp.7-8.
40. Butterworth, Charles E., "In Memoriam: Muhsin Sayyid Mahdi (1926-2007)", *Arabic Sciences and Philosophy*, vol. 18, pp. 139–142, 2008.
41. Parens, Joshua, "In Memoriam: Muhsin Sayyid Mahdi", *PS, Political Science & Politics*, 41,1. Academic Research Library, p. 227, 2008.
42. Lerner, Ralph, and Muhsin Mahdi, Eds., *Medieval Political Philosophy: A Source Book*, Cornell University Press, 1993.
43. Mahdi, Muhsin, "Alfarabi on Philosophy and Religion", in *Islamic Philosophy and Theology*, Edited by Ian Richard Netton, Routledge, V. 2, pp. 108-125, 2007. (Source: *Philosophical Forum* 4(1) (1972): 5-25)
44. Mahdi, Muhsin, *The Political Orientation of Islamic Philosophy*, Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University, 1982.
45. Mahdi, Muhsin S., "Orientalism and the Study of Islamic Philosophy", *Journal of Islamic Studies*, 1: 73-98, 1990.
46. Adamson, Peter, and Richard C. Taylor, Eds., *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*, Cambridge University Press, p. ix, 2005.
47. Alfarabi, (2005), *The Political Writings: "Selected Aphorisms" and Other Texts*, edited and translated with an introduction by Charles E. Butterworth, Cornell University Press, 2001. (Reprinted with Foreword by S. Nomanul Haq, *Studies in Islamic Philosophy*, Oxford University Press).
48. Charles E. Butterworth, *Between the State and Islam*, with I. William Zartman and others, Cambridge University Press, 2001.
49. Charles E. Butterworth, *The Introduction of Arabic Philosophy into Europe*, with Blake A. Kessel and others, Leiden: E. J. Brill, 1994.
50. Charles E. Butterworth, Ed., *The Political Aspects of Islamic Philosophy*, op. cit.
51. Charles E. Butterworth, *Essays on Islamic Political Philosophy*, Global Academic, 1999.

52. Charles E. Butterworth, "Philosophy of Law in Medieval Judaism and Islam" in *A Treatise of Legal Philosophy and General Jurisprudence, Volume 6: A History of the Philosophy of Law from the Ancient Greeks to the Scholastics*, ed. Fred J. Miller, Jr. and Carrie-Ann Biondi (Dordrecht: Springer, 2007), pp. 219-250.
53. Charles E. Butterworth, "Alfarabi's Plato: A Tale of Two Cities" in *The Political Identity of the West: Platonism in the Dialogue of Cultures*, ed. Marcel van Ackeren and Orrin Finn Summerell (Frankfurt: Peter Lang, 2007), pp. 55-76.
54. Charles E. Butterworth, "Averroes on Law and Political Well-Being" in *Enlightening Revolutions: Essays in Honor of Ralph Lerner*, edited by Svetozar Minkov, with Stéphane Douard (Lanham, MD: Lexington Books, 2006), pp. 23-30.
55. Charles E. Butterworth, "Ethical and Political Philosophy" in *The Cambridge Companion to Arabic Philosophy*, ed. Richard C. Taylor and Peter A. Adamson (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), pp. 266-286.
56. Charles E. Butterworth, "The Political Teaching of Avicenna", *Topoi* 19 (2000), pp. 35-44.
57. Charles E. Butterworth, "What is Political Averroism?" in *Averroismus im Mittelalter und in der Renaissance*, ed. Friedrich Niewöhner and Loris Sturlese (Zurich: Spur, 1994), 239-250.
58. Charles E. Butterworth, "The Political Teaching of Averroes" in *Arabic Sciences and Philosophy*, 2/2 (1992), 187-202.
59. Charles E. Butterworth "Political Islam: The Origins", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 524, *Political Islam*. (Nov., 1992), pp. 26-37.
60. Charles E. Butterworth, "The Study of Arabic Philosophy Today" In *Arabic Philosophy and the West: Continuity and Interaction*, Edited by Thérèse-Anne Druart, Washington, D. C.: Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University, 1988. (pp. 55-140)
61. Charles E. Butterworth, "State and Authority in Arabic Political Thought" in *The Foundations of the Arab State*, ed. Ghassan Salame (London: Croom Helm, 1987), pp. 91-111.
62. Charles E. Butterworth, "Ethics and Classical Islamic Philosophy: A Study of Averroes' Commentary on Plato's Republic," in *Ethics*

- in Islam, Ninth Giorgio Levi Della Vida Biennial Conference, ed. Richard G. Hovannisian (Malibu: Undena, 1985), pp. 17-45.
63. Charles E. Butterworth, "Ethics in Medieval Islamic Philosophy," in *The Journal of Religious Ethics*, 11 (1983), pp. 224-239.
64. Charles E. Butterworth, "Prudence versus Legitimacy: A Persistent Theme in Contemporary Islamic Political Thought" in *Islamic Resurgence in the Arab World*, ed. Ali Dessouki (New York: Praeger, 1982), pp. 84-114.
65. Charles E. Butterworth, "New Light on the Political Philosophy of Averroes" in *Islamic Philosophy and Science*, ed. George F. Hourani Albany: SUNY Press, 1975), pp. 118-127.
66. Ann Katharine Swynford Lambton
67. Ann K. S. Lambton, *State and Government in Medieval Islam; An Introduction to the Study of Islamic Political Theory: the Jurists*, Oxford University Press, 1981.
68. Hans Daiber
69. Johann Wolfgang Goethe-Universitat
70. Hans Daiber, *The Ruler as Philosopher: A New Interpretation of al-Farabi's View*, Royal Netherlands Academy of Arts&Sciences, 1986.
71. Hans Daiber, "Political Philosophy", in *History of Islamic Philosophy*, Edited by Seyyed Hossein Nasr and Oliver Leaman, Routledge, 1996. (pp. 841-885)
72. Miriam Galston
73. Cornell University
74. University of Chicago
75. Yale University
76. Miriam Galston, *Politics and Excellence: the Political Philosophy of Alfarabi*, Princeton University Press, 1990.
77. Oliver Leaman
78. Oliver Leaman, *An introduction to Medieval Islamic philosophy*, Cambridge University Press, Second Edition, 2001.
79. Oliver Leaman, *Averroes and his Philosophy*, Routledge & Curzon, Second Edition, 1997.
80. Seyyed Hossein Nasr & Oliver Leaman, Eds., *History of Islamic Philosophy*, Routledge, 1996.
81. Oliver Leaman, *A Brief Introduction to Islamic Philosophy*, Polity Press, 1999.

82. Oliver Leaman, *An Introduction to Classical Islamic Philosophy*, Cambridge University Press, Second Edition, 2002.
83. Oliver Leaman, *Islamic Aesthetics: An Introduction*, University of Notre Dame Press, 2004.
84. Oliver Leaman, *Biographical Encyclopedia of Islamic Philosophy*, Continuum University Press, 2006.
85. Joshua Parens
86. University of Dallas
87. Joshua Parens, *Metaphysics as Rhetoric; Alfarabi's Summary of Plato's "Laws"*, State University of New York Press, 1995.
88. Joshua Parens, *An Islamic Philosophy of Virtuous Religions: Introducing Alfarabi*, State University of New York Press, 2006.
89. Daniel H. Frank
90. Pittsburgh University
91. Purdue University
92. Kentucky University
93. Daniel H. Frank, "Political Philosophy in Classical Islam", *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, London: Routledge, 1998, Volume 7, pp. 518-521.
94. Antony Black
95. Leeds
96. Shrewsbury School
97. King's College
98. University of Dundee
99. Antony Black, *A World History of Ancient Political Thought*, Oxford University Press, 2009.
100. Antony Black, *The West and Islam: Religion and Political Thought in World History*, Oxford University Press, 2008.
101. Antony Black, *Church, State and Community: Historical and Comparative Perspective*, Ashgate, Variorum, 2003.
102. Antony Black, *Guild and State: European Political Thought from the Twelfth Century to the Present*, Transaction Press, 2002.
103. Antony Black, *The History of Islamic Political Thought: from the Prophet to the Present*, Edinburgh University Press, 2001.
104. Antony Black, *Political Thought in Europe, 1250-1450*, Cambridge University Press, 1992. (reprinted 2000)

105. Antony Black, "Classical Islam and Medieval Europe: a Comparison of Political Philosophies and Cultures", *Political Studies*, 41 (1993), pp. 58-69
106. Antony Black, *World History of Political Thought*, (to be published soon by Oxford University Press)
107. Dimitri Gutas
108. Yale University
109. Dimitri Gutas, *Greek Wisdom Literature in Arabic Tradition: A study of the Graeco-Arabic gnomologia*, Eisenbrauns, 1975.
110. Dimitri Gutas, *Avicenna and the Aristotelian Tradition: An introduction to Reading Avicenna's Philosophical Works*, Leiden, E.J. Brill, 1988.
111. Dimitri Gutas and Gerhard Endress, *A Greek and Arabic Lexicon: Materials for a Dictionary of the Mediaval Translations from Greek into Arabic*, Brill Academic Publishers, 1997.
112. Dimitri Gutas, *Greek Thought, Arabic Culture: The Graeco-Arabic Translation Movement in Baghdad and Early Abbasid Society*, Routledge, 1998.
113. Patricia Crone
114. Patricia Crone, *God's Rule, Government and Islam: Six Centuries of Medieval Islamic Political Thought*, Columbia University Press, 2004.
115. Patricia Crone, *Medieval Islamic Political Thought*, Edinburgh University Press, New Edition, 2005.
116. Patricia Crone, *From Arabic Tribes to Islamic Empire: Army, State and Society in the Near East c. 600-850*, Ashgate Variorum, 2008.
117. Nelly Lahoud
118. Goucher College
119. Monash University
120. Nelly Lahoud, *Political Thought in Islam: A Study in Intellectual Boundaries*, Routledge, 2005.
121. Nelly Lahoud and A. H. Johns (eds.), *Islam in World Politics*, Routledge, 2005.
122. *Past and Present Jihadis/Radicalism in the Islamic Tradition*
123. Ulrich Rudolph, *Islamische Philosophie: Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Velag C. H. Beck, 2004.

124. Charles E. Butterworth, "The Study of Arabic Philosophy Today" op. cit., p. 60.
125. Walzer, Richard, "The Rise of Islamic Philosophy", *Oriens*, Vol. 3. No. 1., p. 1-19, 1950.
126. Najjar, Fauzi M., "Fārābī's Political Philosophy and shī'ism", *Studia Islamica*, No. 14, pp. 57-72, 1961.
127. Najjar, Fauzi M., "Democracy in Islamic Political Philosophy", *Studia Islamica*, No. 51, pp. 107-122, 1980.
128. Najjar, Fauzi M., "Al-Farabi's Harmonization of Plato's and Aristotle's Philosophy", *The Muslim World*, Volume 94, January, pp. 29-44, 2004.
129. Charles E. Butterworth, "Democracy and Islam" in *Middle East Affairs Journal*, 2/2-3 (Winter-Spring, 1995), pp. 56-69.
130. Charles E. Butterworth, "Translation and Philosophy: The Case of Averroes' Commentaries", *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 26, No. 1. (Feb., 1994), pp. 19-35.
131. Charles E. Butterworth, "Medieval Islamic Philosophy and the Virtue of Ethics", *Arabica*, Vol. 34, No. 2. (Jul., 1987), pp. 221-250.
132. Charles E. Butterworth, "Averroes: Politics and Opinion", *The American Political Science Review*, Vol. 66, No. 3. (Sep., 1972, pp. 894-901)
133. Charles E. Butterworth, "Rhetoric and Islamic Political Philosophy", *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 3, No. 2. (Apr., 1972), pp. 187-198.
134. Miriam Galston, "A Re-Examination of Al-Fārībī's Neoplatonism" *Journal of the History of Philosophy*, Volume 15, Number 1, January 1977, (pp. 13-32)
135. Miriam Galston, "Realism and Idealism in Avicenna's Political Philosophy", *The Review of Politics*, Vol. 41, No. 4 (Oct., 1979), pp. 561-577.
136. Oliver Leaman, "Does the Interpretation of Islamic Philosophy Rest on a Mistake?", *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 12, No. 4. (Dec., 1980), pp. 525-538.
137. Oliver Leaman, "Continuity in Islamic Political Philosophy" *Bulletin (British Society for Middle Eastern Studies)*, Vol. 14, No. 2. (1987), pp. 147-155.

فصلنامه

علمی

پژوهشی

سید

138. Dimitri Gutas, "The Study of Arabic Philosophy in the Twentieth Century: An Essay on the Historiography of Arabic Philosophy", *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 29, No. 1. (May, 2002), pp. 5-25.

139. <http://rezvani.blogfa.com/post-10.aspx>

140. <http://www.farabiaward.ir/fa/module/winner/116/>

-
- سال اول
 - شماره اول
 - تابستان 92

تاریخ و صورت‌بندی
مطالعه فلسفه
سیاسی اسلامی
در غرب
(127 تا 152)

Journal of SID